

Stane Saksida

Delovanje na Inštitutu za sociologijo v letih 1964–1970

Ana Krajnc se je pridružila Inštitutu za sociologijo leta 1964. To je bilo v času, ko smo sociologijo šele »ustvarjali«, saj so se raziskave začele po letu 1958. Sociologijo smo začeli razvijati predvsem Toš, Mlinar, Goričar in podpisani. Tudi Inštitut za sociologijo je še vedno nastajal. Ker Slovenija takrat še ni imela študija sociologije in diplomiranih sociologov, so raziskovalce zbirali iz drugih strok: prava, psihologije, filozofije. Razpisano je bilo mesto raziskovalca v skupini za industrijsko sociologijo. Izbrana je bila Ana Krajnc, psihologinja in pedagoginja. Kot psihologinja je imela večletne delovne izkušnje z Zvezo za poklicno orientacijo Jugoslavije in zaposlitvijo na Zavodu za zaposlovanje. Pridružila se nam je aprila 1964. Inštitut je vodil Boris Ziherl in po krajših presledkih v. d. Ante Novak. Ana se je dejavno vključila v tedanje empirične raziskave; empirična sociologija je bila temeljna usmeritev delovanja Inštituta. Čeprav je bil Inštitut zasnovan kot »valilnica« bodočih marksističnih teoretikov, se je Inštitut zaradi moje in Toševe dejavnosti ter vztrajnosti usmeril v empirične raziskave. Ano smo vključili v večji tim raziskovalcev, ki ga je vodil Jože Derganc. To je bila raziskava o uresničevanju samoupravljanja v praksi. V obsežnem projektu je obravnavala temo Poti odločanja in družbena moč, kasneje pa je samostojno vodila raziskave.

Jeseni leta 1965 je prevzela raziskavo Oblike in vzroki fluktuacije v industriji. Ugotavljala je, kako deluje vertikalna in horizontalna fluktuacija zaposlenih. Horizontalna fluktuacija je nastajala predvsem zaradi širših družbeno-političnih vplivov in kadrovske politike (nameščanje, premeščanje vodilnih). Vertikalno fluktuacijo sta pospeševala predvsem dodatno šolanje posameznikov in družbeno-politična primernost posameznika. Pri splošnem pomanjkanju izobrazbe je bilo šolanje posameznikov pogost pojav. Raziskava je kot trend fluktuacije označila prizadevanja in uresničevanje prehajanja delavcev

z delovnega mesta – neposredno v industrijskem obratu – v pisarne. Najpogostejši razlog je bil »izboljšanje delovnih pogojev«. Takrat je bil v družbi splošen in še zelo zakoreninjen ideal (in tudi del ocene dobrega delavca), da delavec ostane na istem delovnem mestu do upokojitve. V primerjavi z drugimi študijami v tujini je bila takrat fluktuacija relativno nizka, kar je bilo povezano z raznimi družbenimi dejavniki industrializacije in vzpona industrije.

Ana Krajnc je raziskovanje nadaljevala z raziskavo Absentizem zaposlenih v industriji, ki je terjala tako poznavanje psihologije kot sociologije. Takšna presečišča so v empirični sociologiji zelo pomembna. Znotraj ene same vede je mogoče razvijati poglobljeno poznavanje področja pod vplivom »mainstreama«. Inovacije pa se razvijejo na presečiščih. Pri tem ji je zelo koristilo znanje s področja metodologije, ki jo je študirala pri profesorjih Schmidtu in Vogelniku. Slednji je bil tedaj eden od vodilnih statistikov v Jugoslaviji. Podatki o vzorcih in vzrokih absentizma, izostajanja z delovnega mesta, so nakazali razlike med spoloma. Zato so bili obravnavani ločeno in na koncu je raziskovalka naredila primerjalen prerez. Izostajanje z dela se je pogosteje pojavljalo pri mlajših delavkah v času rodnosti (porodniški dopusti, bolniške zaradi bolezni otrok). Manjša je bila pri mlajših in starejših delavkah ter nižja od moškega absentizma v istih starostnih obdobjih. Moški so z absentizmom reševali predvsem konflikte na delovnem mestu ali pa druge delovne obveznosti doma (zidanje hiše, kmečka opravila). Visok procent delavcev so bili polkmetje. V primerjavi s podobnimi raziskavami v drugih državah je bil »naš« absentizem relativno visok. Pokazala se je določena tolerančnost do izostankov, upoštevanje potreb ljudi, obenem pa pomanjkanje kvalitetnih kadrovskih služb, ki bi z industrijskimi psihologi in socialnimi delavci ustrezno sproti reševali nastale konflikte med zaposlenimi.

Ana Krajnc se je leta 1966 pridružila večjemu raziskovalnemu timu Inštituta, ki je raziskoval »Družbeno stratifikacijo v samoupravni družbi«. Raziskave stratifikacije so bile izjemnega pomena. Na tem področju sta se »spopadala« klasični razredni in novejši pristop, ki je temeljil na

raziskovanju stratifikacije družbe, kar je bilo za nadaljnji razvoj sociologije velikega pomena. Na teoriji družbenih razredov so temeljile ideološke predpostavke, s katerimi se je pojasnjevalo celotno družbo. Ugotavljali smo, da se je delavski razred razslojil po treh stratifikacijskih dimenzijah (politična moč, lastnina in potrošnja). Ana Krajnc je v svojih raziskavah uporabila stratifikacijski pristop in ga tudi dodatno utemeljila. S tem se je vključila v skupino sociologov, ki so bili tedaj v konfliktu z zagovorniki teorije razredov. Ti so skušali zasnovati samoupravljanje na teoriji razredov, kar se je izkazalo kot neustrezno. Samoupravljanje je takrat veljalo kot temeljni inovacijski projekt v družbenem razvoju, saj se je negirala klasična lastnina in se pretvarjala v lastnino družbe kot celote.

Zgoraj omenjena raziskava je bila zastavljena zelo široko z različnimi podtemami. Ana Krajnc je prevzela Teoretične osnove za raziskovanje družbene stratifikacije. Svoje raziskovalno delovanje je razširila na teorije o celotni družbi. Vpogled v stanje v naši praksi so ji dale že njene prejšnje raziskave družbenih pojavov. Njena bibliografija objavljenih del kaže, da je raziskava vplivala tudi pozneje na njeno usmerjeno pozornost in interpretacijo pojavov s področja izobraževanja odraslih. Poglobila se je v različne socialne realnosti posameznih družbenih slojev.

Leta 1967 je Inštitut za sociologijo sprejel ponudbo za sodelovanje v obsežni mednarodni raziskavi, v kateri so sodelovale: ZDA (koordinator univerza v Oregonu, Eugen), Kanada, Nizozemska, Poljska, Češkoslovaška in Jugoslavija. Tema raziskave je bila Izobraževanje odraslih in družbena participacija (Education, general personal orientation and community involvement: A cross-national research project). Jugoslovanski raziskovalni tim so sestavljali: Zdravko Mlinar, Mišo Jezernik, Vladimir Sultanović, Besim Ibrahimpašić in Ana Krajnc. Sodelovala sta Univerza v Sarajevu in Inštitut za sociologijo v Ljubljani. Izkazalo se je, da se je tema mednarodne primerjalne raziskave dotaknila osnovnega interesa Ane Krajnc, in sicer kako izobraževanje odraslih vpliva na druge družbene pojave. Povsem se ji je posvetila in tako v mednarodnem timu postala nacionalni koordinator za

Jugoslavijo. Rezultati raziskave so bili objavljeni kot poglavja v raznih tujih in domačih knjigah.

Ana se je s svojimi raziskavami vključila v vodilni tok družbenega razvoja. Leta 1969 je na Inštitutu za sociologijo organizirala mednarodno konferenco o izobraževanju na daljavo. To je pomenilo edini način izobraževanja za veliko število delavcev. Uvodni referat na konferenci je imel prvi rektor Open University (Milton Keynes) iz Anglije, ki je takrat predstavljal največji evropski projekt za študij na daljavo zaposlenih in ostalih odraslih. Nov pojav je bil zelo pomemben in edina ustrezna pot za zadovoljevanje vedno večjih potreb po znanju čedalje bolj razvijajoče se družbe in industrije. Povezala se je tudi z Dopisno delavsko univerzo v Ljubljani. Konferenca je doživela velik odmev po vsej državi in odpirala pot izobraževanju odraslih.

Ana Krajnc je v okviru raziskave Izobraževanje odraslih in družbena participacija tudi doktorirala (1970) in odšla na postdoktorski študij na Ontario Institute for Studies in Education (OISE) Univerze v Torontu (1971/72). Ana je bila v tistem obdobju ena najbolj prodornih raziskovalk na Inštitutu za sociologijo Univerze v Ljubljani. S tem znanjem je brez težav prešla na Filozofsko fakulteto.